

Lékařská fakulta Masarykovy univerzity

Stručná historie LF MU

Lékařská fakulta jako součást Masarykovy univerzity byla v Brně založena jedním z prvních zákonů Národního shromáždění Československé republiky 28. ledna 1919 na popud poslanců Aloise Jiráska, Karla Engliše aj., univerzita tehdy měla čtyři fakulty – lékařskou, právnickou, filozofickou a přírodovědeckou. Byl to neobyčejně cenný výsledek dlouhodobého širokého sociálně politického procesu, jehož determinanty, tempo i důsledky přesahovaly běžný horizont tehdejší doby. Jméno T. G. Masaryka, které si nová univerzita právem vepsala do štítu, zřetelně akcentovalo hodnoty lidské důstojnosti, praktického humanismu a úcty k pravdě, založené na svobodném, nepředpojatém a kritickém myšlení. Masaryk považoval založení univerzity v Brně, ve druhém největším městě státu, za jeden ze svých předních úkolů. Volba Brna byla vhodná vzhledem k počtu obyvatel, také k jeho geografické poloze, příznivému železničnímu spojení, zázemí mnoha organizací, škol a kulturních institucí, značně rozvinutému průmyslu a obchodu. Pozitivní roli sehrávalo historické postavení města jako přirozeného centra politického, ekonomického a kulturního života na Moravě. Pro vznik lékařské fakulty byla velmi příznivou okolností existence [Zemské nemocnice na Pekařské ulici](#), založené v r. 1786, v níž bylo možno budovat první klinická zařízení. Dobré předpoklady k tomu tvořily i další nemocnice, zejména Zemská porodnice (novostavba na Obilním trhu sloužila veřejnosti od 8. listopadu 1888) a specializovaný Zemský ústav černovický pro choromyslné, jehož hlavní objekty byly nově postaveny v roce 1863. Rozhodující však byla potřeba lékařského školství na Moravě, silně pociťovaná již od první poloviny osmnáctého století. Až okolnosti po první světové válce mimořádně umocnily naléhavost zajištění univerzitního a v tomto rámci i lékařského vzdělání na Moravě, částečně i potřebu „odlehčit“ pražské fakultě, která se navíc chystala k rekonstrukcím. Založení Lékařské fakulty Masarykovy univerzity je tak spjata až se vznikem samostatného demokratického státu, který umožnil překonat komplex dosavadních překážek, zvláště národnostních, stojících v cestě. Hned po vydání zákona o založení Masarykovy univerzity byly zahájeny přípravné práce šestičlenné komise, která předložila vládě návrh na jmenování profesorského sboru nové lékařské fakulty. Základ profesorského sboru vytvořilo zpočátku těchto osm osobností: [Edward Babák](#) (fyziologie), Antonín Ostrčil (porodnictví a gynekologie), Otomar Völker (anatomie), [František Karel Studnička](#) (histologie a embryologie), Antonín Hamsík (lékařská chemie), Pavel Ludvík Kučera (patologická anatomie a bakteriologie), [Rudolf Vanýsek](#) (patologie a terapie vnitřních a nervových nemocí), [Julius Petřivalský](#) (patologie a terapie chirurgických nemocí). Fakulta tedy zahajovala se 6 teoretickými ústavami a 3 klinikami – nemocí vnitřních a nervových, chirurgickou a porodnicko-gynekologickou. Profesorský sbor byl vytvořen především z učitelů Lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Cennou pomocí při personální přípravě poskytla také Česká vysoká škola technická v Brně, do té doby jediná česká vysoká škola na Moravě (založena roku 1899). První učitelé lékařské fakulty byli vědeckými autoritami již před příchodem na univerzitu a společná jim byla vize, tvořivost, schopnost zaujmout místo tam, kde to doba a nová fakulta vyžadovaly. Jejich erudice a zkušenosti umožnily, že se jim vědecká práce stala přirozeným východiskem pedagogické činnosti, že vychovali kvalitní následovníky ve svých oborech. Lékařská fakulta zahájila výuku jako první, zpočátku pro omezené možnosti jen v prvních dvou ročnících z tehdejšího pětiletého studia, přijala totiž několik studentů (většinou

zahraničních) z Prahy. Prvním děkanem a současně i prorektorem univerzity se stal prof. Pavel Ludvík Kučera. Dne 12. listopadu 1919 prof. Edward Babák proslovil první přednášku pro celou univerzitu na téma "Úvod ke studiu lékařskému". Teoretické předměty byly vyučovány v budovách bývalých zeměbranceckých kasáren na Úvozu a Údolní ulici, jež byly pro tyto účely částečně stavebně upraveny, později byla přistavěna anatomická posluchárna. Výuka v klinických oborech medicíny probíhala v Zemské nemocnici, kde pro ni byly vybudovány dvě posluchárny (pro internu a pro chirurgii). V roce 1923 byla otevřena dětská klinika v upraveném původním nemocničním soukromém bytě. U jejího zrodu stál prof. MUDr. Otakar Teyschl, spoluzakladatel moderního českého lékařství. Zubní klinika byla zřízena v městském domě na Šilingrově náměstí, v roce 1927 byl dokončen ústav patologické anatomie, v roce 1929 byla adaptována budova školy v Anenské ulici pro psychiatrickou kliniku. V r. 1930 byla v areálu Úvozu dokončena novostavba budovy pro soudní lékařství se vchodem z dnešní Tvrdého ulice, v roce 1933 se fakulta rozšířila o ortopedickou kliniku v adaptovaných prostorách bývalé Khunovy továrny, v roce 1934 byl v sousedství Zemské nemocnice v Křížové ulici postaven velký pavilón pro infekční choroby s počtem více než 180 lůžek, stavebně rostla interní klinika. Další záměry výstavby se do roku 1939, kdy nacisté uzavřeli české vysoké školy, již uskutečnit nepodařilo. V období mezi dvěma světovými válkami vchovala Lékařská fakulta MU více než 2 000 lékařů. Tak např. v roce 1936 ukončilo studium medicíny 131 posluchačů, v roce 1937 absolvovalo 176 studentů, v roce 1938 úspěšně ukončilo studia 184 posluchačů. V meziválečném období pracovalo na Lékařské fakultě MU celkem 13 ústavů, 11 klinik a 5 oddělení. Na nich působila řada významných osobností, které vytvářely vědecké a lékařské školy. Lékařská fakulta MU dosáhla v období mezi světovými válkami značného věhlasu svými výsledky ve vědecké práci. Právě tato fakulta v tomto období garantovala rozhodující měrou jméno Masarykovy univerzity ve světě. Připomeňme zde alespoň významné práce spoluzakladatelů Lékařské fakulty Masarykovy univerzity: [prof. Edwarda Babáka \(1873-1926\)](#) o možnostech adaptačních vlastností organismu. Jeho monografická studie byla světového významu. Rovněž položil základy k nauce o dýchání, pro studenty napsal Tělovědu a Biologii dítěte, obě díla byla průkopnická. Založil časopis Biologické listy. S [prof. MUDr. Františkem Karlem Studničkou \(1870-1955\)](#) nově zavedli všeobecnou biologii jako obor, dosud se vyučovala jen systematická zoologie a botanika. (Toto úsilí završil prof. MUDr. Jan Bělehrádek první učebnicí biologie pro lékařské fakulty, 1935). Ve svém oboru založili vědecké školy [profesoři Julius Petřivalský \(1873-1945\)](#), [Rudolf Vanýsek \(1876-1957\)](#), [Antonín Trýb \(1884-1960\)](#). Z dalších členů tehdejšího profesorského sboru se proslavili profesori: Vilém Laufberger (1890-1986), [Václav Tomášek \(1893-1962\)](#), [Jan Bělehrádek \(1896-1980\)](#), [Jan Florian \(1897-1942\)](#).

Výrazných výsledků bylo dosaženo i v řadě dalších oblastí výzkumu. Většinou se promítaly do vysoké úrovně pedagogické činnosti a zdravotnické praxe. Projevily se také v rozsáhlé a soustavné spolupráci s řadou zahraničních vědeckých pracovišť. Lékařská fakulta vždy kladla velký důraz na popularizaci vědeckých výsledků. Tradice tzv. extenzí (univerzitních přednášek pro veřejnost, vzniklá na půdě anglických univerzit), jejichž základy položil na lékařské fakultě v Brně Edward Babák, se stala nedílnou součástí koncepce rozvíjení a uplatňování vědy v péči o zdraví občanů i kulturního života města. V meziválečném období dosáhla značného rozšíření a vynikajících výsledků. Pohnutý rok 1939 - uzavření vysokých škol - tragicky přerušil život lékařské fakulty. Nacisté proměnili teoretické ústavy lékařské fakulty v noclehárny. Nastalo zatýkání profesorů, zaměstnanců a studentů fakulty, z nichž mnozí se již ke své práci nikdy nevrátili. Popraven byl Jan Florian, který jako jeden z mála akademických funkcionářů protestoval u nacistických

úřadů proti uzavření českých vysokých škol. V čase hrdinství smrti i hrdinství života byli nacisty také popraveni prof. MUDr. Karel Hora, asistent MUDr. Jan Jebavý, umučen byl prof. MUDr. Miroslav Křivý, další umírali na onemocnění a týrání v koncentračních táborech (asistent MUDr. Václav Šilhan) nebo zahynuli při bombardování a dalších válečných událostech. V roce 1940 byla značná část profesorského sboru hromadně převedena z činné služby na nedobrovolnou dovolenou. V lednu 1943 pak byli převedeni zbývající kliničtí učitelé do zdravotnické služby, což znamenalo faktické dokončení likvidace lékařské fakulty. Po osvobození v roce 1945 se proto fakulta jen těžce zotavovala z existenčních ran, jež utrpěla na životech svých učitelů a studentů i na svém vybavení. Z klinik nacisté odvezli všechny cennější nástroje a aparáty, zcela byly zničeny ústavy anatomický a histologicko-embryologický. Ze zařízení fyziologického ústavu se dochovala jen část, z inventáře biologického ústavu pouze fragmenty. Přesto lékařská fakulta ožila ze všech fakult univerzity nejdříve, úbytek lékařů byl v roce 1945 hrozivý. Vystávaly však problémy, kde učit a jak zvládnout nápor studentů. Po obtížném jednání fakulta získala větší část budovy zrušené německé techniky na Joštově ulici 10 a dvě budovy na Komenského náměstí. Z areálu na Úvoze jí zůstala jen budova ústavu pro soudní lékařství. Učitelův sbor se sešel k prvnímu zasedání již 1. května 1945. Funkci děkana dočasně převzal prof. MUDr. Otomar Völker, koncem května byl jmenován děkanem prof. MUDr. Josef Podlaha, který se vrátil z koncentračního tábora. Obrovské potíže v materiálním vybavení fakulty v letech 1945-1948 částečně zmírnila pomoc z akce UNRRA a americká pomoc Československu zásilkami lékařských přístrojů vysoké hodnoty. Lékařská fakulta měla při zahájení zimního semestru 1945-1946 celkem 24 pracovišť, z toho 13 ústavů a 11 klinik, a její struktura byla shodná s předválečnou. Stačila stěží nabrat dech a přišel 25. únor 1948. Další politický vývoj v zemi popřel společenské hodnoty, na kterých byla Masarykova univerzita založena. Místo široké a svobodné výchovy k vědeckému myšlení při chápání a rozvíjení humanitních hodnot nastalo období politizování. Byrokratické centralistické tendence, zesilující etatizace, direktivní řízení a zejména monopol hodnotících hledisek státostrany znesnadňovaly pedagogickou i vědeckou práci univerzity. Poškozoval ji amatérismus vedení a nekompetentní tvrdá „očista“ od demokraticky smýšlejících učitelů. Řada vynikajících učitelů byla po únoru 1948 a znovu po srpnu 1968 z fakulty propuštěna. Zároveň se projevila obětavost a mravní úroveň učitelů a zaměstnanců, kteří se sami za cenu osobních rizik a zlých následků nedali zlomit. Vzpomeňme v této souvislosti např. předního fyziologa prof. MUDr. Vladislava Krutu, anatoma prof. MUDr. RNDr. Karla Žlábka, vynikajícího představitele očního lékařství prof. MUDr. Jana Vanýska a dalších. Lékařská fakulta měla v rámci univerzity vždy specifické postavení i svou organizační strukturou: jako instituce patřila jednak ke školství, jednak ke zdravotnictví. V období silící centralizace ve školství tato okolnost vyvolávala i určité odstředivé tendence. V poválečných letech přibývala postupně nová pracoviště, profesori a docenti lékařské fakulty pomáhali Pedagogické fakultě v Brně, založené roku 1946, i Palackého univerzitě v Olomouci (1946). V roce 1948 bylo při lékařské fakultě zřízeno dvouleté farmaceutické studium, které pak bylo v roce 1952 reorganizováno ve čtyřleté a změněno na samostatnou farmaceutickou fakultu (v roce 1960 byla opět zrušena). Lékařská fakulta pomohla koncem čtyřicátých let k uskutečnění mezioborového a mezifakultního studia na tehdejší Vysoké škole sociální. K novým pracovním úkolům fakulty patřilo také zavedení studia zubního lékařství jako samostatného směru v roce 1950/51 (od roku 1971/72 bylo zavedeno jako samostatný směr již od prvního ročníku lékařského studia). V roce 1953/1954 se zformovala výuka dětského lékařství v samostatný směr, který cíleně navazoval na tradici pediatrické výchovy lékařů vzniklé v Brně zásluhou prof. MUDr. Otakara Teyschla již v roce 1923. (V roce 1990 pak tento směr opět splýnul s výukou všeobecné medicíny.)

Moderní pavilon infekční nemocnice v Bohunicích (postavený roku 1933-34) se stal od 1. 1. 1952 rovněž součástí fakultní nemocnice. K němu přibyl v letech 1965-66 velký pavilon psychiatrické kliniky. Ten představoval první realizovanou etapu dlouho projekčně a ekonomicky připravované výstavby nové moderní fakultní nemocnice v rozsáhlém bohunickém areálu. Přípravné práce na staveništi 17ti podlažní budovy byly zahájeny v roce 1967, základní kámen byl položen roku 1969. Ale až v roce 1983 byla do provozu uvedena jako první gynekologická klinika, další objekty byly dokončovány koncem 80tých let. Od školního roku 1954/55 bylo studium medicíny prodlouženo z pěti nejprve na pět a půl a posléze na šest let. V roce 1957 se podařilo přičlenit k fakultě Krajskou dětskou nemocnici, jež se stala Fakultní dětskou nemocnicí. V roce 1958 byl do svazku lékařské fakulty začleněn jako samostatná klinika dosavadní Ústav plastické chirurgie v Králově Poli, vybudovaný prof. Václavem Karfikem. V oblasti vědecké zavedla fakulta těsně po 2. světové válce zásluhou prof. MUDr. RNDr. Ferdinanda Herčíka (1905-1966) v biologii studium ultrastruktury živé hmoty elektronovou mikroskopií.

Fakulta dosáhla mnoha výzkumných priorit. Byl zde vyvinut automatický neinvazivní měřič krevního tlaku (doc. MUDr. Jan Peňáz). V oblasti totální náhrady srdce zkoumala skupina vedená prof. MUDr. J. Vašků přežití zvířat s implantovanými náhradami srdce a uskutečnila první aplikace umělého srdce v klinické praxi. Studium lidské reprodukce a řešení výzkumů poruch plodnosti bylo v roce 1982 završeno ve Fakultní porodnici na Obilním trhu narozením prvního "dítěte ze zkumavky" u nás. Použitá metoda transferu gamet do vejcovodu (GIFT) byla uznána jako světová priorita (prof. MUDr. Dvořák, prof. MUDr. L. Pilka, prof. MUDr. P. Trávník, MUDr. J. Tesařík, prof. MUDr. Z. Čupr a prof. MUDr. P. Ventruba). V roce 1984 bylo dosaženo porodu prvního dítěte po in vitro fertilizaci a přenosu embryí do dělohy (IVF/ET) ve střední a východní Evropě. Rozvinul se výzkum transplantace životně důležitých orgánů se zaměřením na technické a imunologické problémy a byla úspěšně - jako první v České republice - (dne 2. 2. 1983) uskutečněna transplantace jater. (Prof. MUDr. V. Kořístek, prof. MUDr. J. Černý, RNDr. J. Hökl, doc. MUDr. Z. Gregor, doc. MUDr. J. Leypold, MUDr. F. Hejl).

Prof. MUDr. Jan Navrátil (1909-1992) provedl na II. chirurgické klinice ve Fakultní nemocnici u Sv. Anny první operaci chlopni na otevřeném srdci v hlubokém podchlazení (v roce 1956, téhož roku navštívil fakultu prof. Ch. N. Barnard). Vynikajících výsledků v cévní chirurgii dosáhl jeho žák prof. MUDr. Jan Černý. Jím vedené kardiologické a transplantáční oddělení, vybudované jako moderní přístavba v historickém areálu nemocnice u Sv. Anny, zahájilo svou činnost 9. 12. 1977. Prof. MUDr. Jaroslav Švejda (1915-1986) se stal svými výsledky v oblasti diagnostiky a klasifikace nádorového bujení a předrakovinných stavů na úrovni celulární uznávaným odborníkem evropského formátu v onkologickém výzkumu. Pozoruhodných výsledků bylo dosaženo v řadě dalších výzkumných i aplikovaných oborů.

Ve funkci děkana fakulty se vystřídal celkem 39 profesorů.

Z historie nedávné (1989-2003)

V době po roce 1989, kterou označujeme za historii nedávnou, usilovala fakulta o znovuoobnovení a navázání na demokratické tradice a základní humánní poslání s úctou ke každému lidskému životu, na hodnoty, na nichž rozvíjela svou činnost od doby svých zakladatelů. To se projevuje ve všech podstatných směrech její činnosti. Překonala formy uniformního a rigidního studijního režimu a usiluje o otevřenost k potřebám současnosti a budoucnosti, zvyšuje počet zahraničních posluchačů studujících v anglickém programu, vytváří nový systém studií postgraduálních.

Fakulta i ústavy se postupně vybavují moderní technikou, diagnostickými přístroji, uplatňují

nové terapeutické postupy. Potřebám medicíny se přizpůsobuje také zvyšující se počet studentů. Od r. 2005 se vytvořily katedry pro nelékařské obory ve formě bakalářského studia s možností pokračovat ve studiu magisterském.

Celkově působilo v této době na fakultě 431 učitelů a 317 dalších zaměstnanců. Fakulta procházela nejen strukturálními změnami, ale také náročnou rekonstrukcí budov na Komenského náměstí, přesto nesnadné přesuny ústavů neznamenal zhoršení kvality výuky, ani vědecké práce. Bylo to rovněž období, v němž se prosadila vůle vybudovat v Bohunicích nový univerzitní komplex, do něhož se postupně přemístily všechny teoretické ústavy. V této době stáli v čele fakulty děkani – profesori Pavel Bravený (1990-1991), Josef Bilder (1991-1997), Jiří Vorlíček (1997-2003).

Zdroj: <http://www.med.muni.cz/index.php?id=556>